

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДАГОМАНОВА**

ЯНІСІВ ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378:001.895(438)“19/20”(043.5)

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИЩІЙ
ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ
(кінець XX – початок XXI століття)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
КОВАЛЬЧУК Володимир Юльянович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри математики, інформатики та
методики їх викладання у початковій школі.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ГУСАК Петро Миколайович,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки
вищої школи;

кандидат педагогічних наук, доцент
КАРИЧКОВСЬКА Світлана Петрівна,
Уманський національний університет садівництва,
доцент кафедри української та іноземних мов.

Захист відбудеться 11 жовтня 2018 року о 14.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 10 вересня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **Сиротюк В. Д.**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічні реформи в Україні, неперервне оновлення і розвиток системи освіти під впливом сучасного науково-технічного прогресу, конкурентне середовище на ринку праці й освітніх послуг актуалізують необхідність інновацій в освіті, які стають життєво важливим елементом, необхідною умовою ефективного навчання і підготовки кадрів.

Особливо важливими стають питання інновацій в педагогічній освіті, адже від нього часто залежить підготовка спеціалістів для інших галузей.

Вітчизняна педагогічна освіта на сучасному етапі потребує оновлення, а тому процеси інновацій потребують значної уваги, починаючи від стадій виникнення новацій до стадії затухання, зміни.

Очевидно, що продуктивним може стати вивчення інноваційних процесів у зарубіжних країнах. Зокрема, вважаємо, що надзвичайно цікавим може стати дослідження означеної проблематики в Польщі. Вибір для аналізу інноваційних процесів в освіті саме у цій країні був не випадковим, адже Україна і Польща мають спільне соціалістичне минуле, пройшли шлях постсоціалістичних трансформацій, мають спільні точки дотику в економічній, політичній, соціальній сферах, а відтак, зміни, які відбуваються в системах освіти цих країн також часто співрозмірні.

Проте очевидно, що кожна з країн має й свої особливості, які можуть слугувати орієнтиром для іншої країни в процесі реформування важливих сфер життя, в тому числі й освітньої.

Тенденції реформування вищої педагогічної освіти в Україні та за її межами досліджували: Ф. Андрушкевич, А. Василюк, Т. Левовицький, В. Майборода, І. Нестеренко, Л. Пуховська, С. Сапожников, І. Шемпрук та ін. Дослідники, зокрема, ґрунтовно аналізують світовий досвід підготовки педагогічних кадрів, досліджують тенденції і перспективи розвитку педагогічної освіти.

Педагогічна інноватика перебуває в центрі уваги таких науковців, як В. Безпалько, В. Бондар, В. Гузеєв, І. Дичківська, М. Кларін, В. Крайнев, Т. Назарова, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін. Вченими, зокрема, розроблено підходи до визначення педагогічних інновацій, закони перебігу інноваційних педагогічних процесів, принципи управління ними, умови ефективності інноваційних педагогічних процесів тощо.

Окремі аспекти розвитку педагогічної освіти у Польщі стали предметом досліджень: Ю. Гришук, С. Когут, А. Мушинського, Р. Мушкети, Е. Нероби, Р. Пасічника, Б. Сітарської та ін. Зокрема, було вивчено специфіку підготовки соціальних педагогів, учителів фізичного виховного виховання, інженерів-педагогів, вчителів історії, особливості професійної підготовки у центрах неперервної освіти у Польщі тощо.

Натомість проблема впровадження інновацій у процес підготовки педагогічних кадрів у Польщі не отримала належного висвітлення.

Сказане вище спонукало нас до вибору теми дисертаційного дослідження: **«Розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі (кінець ХХ – початок ХХІ століття)».**

Означена проблематика актуалізувалася також низкою суперечностей між:

– динамічним розвитком системи вищої педагогічної освіти та недостатньою розробленістю її нормативного та організаційно-методичного забезпечення, що базуються в основному на традиційних засадах;

– необхідністю модернізації системи підготовки майбутніх педагогів та нерозробленістю підходів до її реалізації;

– визнанням необхідності інноваційних змін у процесі підготовки майбутніх педагогів та недостатнім рівнем дослідження зарубіжного досвіду розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до плану науково-дослідницької роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складова теми наукового дослідження кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика» (державний реєстраційний номер 0113U001233).

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 1 від 26 січня 2012 року) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29.04.2014 р.).

Мета дослідження полягає у системному аналізі розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі в кінці XX – на початку XXI ст., а також окресленні можливостей творчого використання зарубіжного досвіду у системі вищої педагогічної освіти України.

Для реалізації названої мети бути визначено такі **завдання дослідження**:

1. Дослідити ступінь наукової розробки проблеми дослідження.
2. Охарактеризувати категоріальний апарат дослідження.
3. З'ясувати умови системної трансформації вищої педагогічної освіти у Польщі впродовж хронологічних меж дослідження.

4. Визначити нормативно-правове підґрунтя інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі та на цій основі охарактеризувати інноваційні зміни у змісті підготовки майбутніх педагогів в кінці XX – на початку XXI століття.

5. Окреслити перспективи використання позитивного польського досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні.

Об'єкт дослідження – вища педагогічна освіта Польщі.

Предмет дослідження – розвиток інноваційних педагогічних процесів у системі підготовки педагогічних кадрів у Польщі (кінець XX – початок XXI ст.).

Теоретичну основу дослідження становлять положення: філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай, В. Скотний та ін.); порівняльної педагогіки (А. Вихрущ, Б. Вульфсон, А. Джуринський, Н. Мукан, Л. Пуховська, М. Чепіль та ін.); педагогічної інноватики (В. Безпалько, В. Бондар, В. Гузеєв, І. Дичківська, М. Кларін, В. Крайнев, Т. Назарова, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.); теорії систем і системного підходу до педагогічних процесів і явищ (В. Афанасьєв, В. Садовський, А. Пригожин та ін.);

методологічних підходів до модернізації освіти (В. Андрущенко, М. Євтух, В. Кравець, В. Кремень та ін.); концепцій педагогічної освіти (А. Алексюк, В. Ковальчук, В. Лозова, В. Луговий, С. Сапожников, В. Сластьонін та ін.).

Методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, класифікація, узагальнення) для вивчення зарубіжної та вітчизняної літератури, визначення теоретичних основ дослідження; метод термінологічного аналізу, що дав змогу здійснити характеристику базових понять дослідження; компаративний, який уможливив порівняння і зіставлення педагогічних явищ; контекстний для формулювання рекомендацій щодо використання польського досвіду з врахуванням нового контексту (вітчизняних реалій), в якому він має знайти застосування.

Джерельна база дослідження. Основою дослідження стали: документи міжнародних організацій, які заклали концептуальні, нормативні основи інтеграції в рамках Європейського простору вищої педагогічної освіти Польщі (Ради Європи, Європейського Союзу, ЮНЕСКО тощо); нормативно-правові документи, що стосуються державної політики в галузі вищої педагогічної освіти (Закон від 7 вересня 1991 року «Про систему освіти» («Ustawa o systemie oświaty»), оновлений Закон від 18 березня 2011 року «Про вищу освіту» («Prawo o szkolnictwie wyższym»); Розпорядження щодо присвоєння освітньо-кваліфікаційних рівнів випускникам (2011); Розпорядження щодо умов проведення навчання за відповідним напрямом та рівнем підготовки (2011); Розпорядження щодо умов проведення програмної та інституційної оцінки у ВНЗ (2011); Розпорядження, котре стосується Державних рамок кваліфікацій для вищої освіти (2011); Розпорядження, в якому описано взірцеві результати навчання (2011); розпорядження, які стосуються стандартів педагогічної освіти (2003, 2004, 2007, 2012.); «Розробка кваліфікацій, компетенцій та Державних рамок кваліфікацій, доступних на ринку праці у Польщі» («Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji»); «Державні рамки кваліфікацій у вищій освіті як знаряддя підвищення якості навчання» («Krajowe Ramy Kwalifikacji w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia»); «Від Європейських до Державних рамок кваліфікацій» («Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji»); монографії й наукові збірники вітчизняних та зарубіжних (у тому числі польських) науковців із проблеми дослідження; публікації у вітчизняній та зарубіжній науково-педагогічній періодиці («Вища школа», «Освіта», «Вища освіта України», «Офіційний вісник України», «Edukacja», «Kultura i Edukacja», «Nowa Szkoła», «Szkoła Zawodowa», «Języki obce w szkole podstawowej», «Gimnazjum i liceum», «E-mentor», «Dziennik gazeta prawna», «Dziennik Ustaw» тощо).

Під час стажування в Польщі в приватному університеті автор мала змогу безпосередньо спостерігати за організацією навчально-виховного процесу та наукової роботи в приватному університеті Вища Школа Бізнесу (Wyzsza Szkoła Biznesu), 12 - 23 червня 2017 року у Новому Сончі, Польща та зібрати необхідну емпіричну базу, впроваджувати результати дисертаційного дослідження.

Хронологічні межі дослідження охоплюють кінець XX – початок XXI ст. Нижня межа дослідження збігається з 1989 р. та пов'язана з початком системних суспільних перетворень у Республіці Польща, які ознаменували розвиток демократичного суспільства та ринкової економіки. Це, своєю чергою, актуалізувало проблему професійної підготовки педагогічних кадрів, пошук нових форм, методів, засобів навчання.

Верхня хронологічна межа зумовлена змінами, внесеними до Закону «Про вищу освіту» (2011), які значною мірою вплинули на модернізацію вищої педагогічної освіти.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

вперше: здійснено системний аналіз розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі в кінці XX – на початку XXI ст.; з'ясовано суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні умови системної трансформації вищої педагогічної освіти у Республіці Польща; визначено інноваційні зміни у змісті вищої педагогічної освіти в Польщі (кінець – початок XXI ст.); схарактеризовано нормативно-правове підґрунтя інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Республіки Польща; окреслено можливості творчого використання зарубіжного досвіду у системі вищої педагогічної освіти України.

– *уточнено* сутність понять «інновація», «педагогічна інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес»:

– *подальшого розвитку* набуло уявлення про структуру та функціонування вищої педагогічної освіти Республіки Польща.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що результати дисертаційного дослідження розширюють уявлення про розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі та дають змогу вдосконалювати зміст та організацію процесу професійної підготовки майбутніх педагогів в Україні шляхом екстраполяції польського досвіду.

Основні положення, висновки та методичні рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні, використовувалися у процесі підготовки педагогічних кадрів, зокрема при читанні курсів «Педагогіка», «Порівняльна педагогіка», «Педагогічні технології». У дослідженні систематизовано теоретичні положення, які можуть бути використані при укладанні навчальної літератури, розробці робочих навчальних програм з педагогічних дисциплін, для проведення подальшої науково-дослідницької роботи у галузі порівняльної педагогіки. Результати дослідження можуть бути використані у процесі розробки шляхів модернізації педагогічної освіти України в умовах євроінтеграційних процесів.

Основні результати дослідження **впроваджено** в педагогічний процес Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01/13/183/1 від 2.03.2018 р.); Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 907 від 23.03. 2018 р.); Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 316 від 20.03.2018 р.); Херсонського державного університету (довідка №19-31/603 від 10.04. 2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на науково-методичних семінарах і засіданнях кафедри математики, інформатики та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, а також доповідалися на конференціях різного рангу: *міжнародних*: «Модернізація педагогічної освіти як основа інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя сучасної школи» (Дрогобич, 2014), «Сучасна початкова освіта: проблеми, теорія та практика» (Дрогобич, 2017), «Scientific Research Priorities-2017: theoretical and practical value» (Nowy Sacz, 2017), «Osobowosc, Spoleczenstwo, Polityka» (Lublin, 2017); *всеукраїнських*: «Вища освіта в Україні у контексті глобалізаційних процесів» (Київ, 2013); «Проблеми професійного становлення майбутнього фахівця в умовах інтеграції до європейського освітнього простору» (Кіровоград, 2015); «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2018); «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2018).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 15 публікаціях, серед яких: 9 статей - у наукових фахових виданнях України, 2 статті - у міжнародних наукових виданнях, 4 статті - у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, основний зміст викладено на 177 сторінках. Список використаних джерел містить 220 позицій, з них 80 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вивчення проблеми розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; окреслено методи дослідження; з'ясовано хронологічні межі, схарактеризовано джерельну базу, розкрито наукову новизну й практичне значення роботи, подано інформацію про форми апробації та впровадження результатів дослідження; наведено дані про публікації автора; окреслено структуру дисертації, її обсяг.

У першому розділі «**Теоретичні основи дослідження**» нами проаналізовано ступінь дослідженості проблеми розвитку вищої педагогічної освіти Польщі кінця ХХ – початку ХХІ століття, розкрито сутність понять «інновація», «педагогічна інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес», а також визначено суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні умови системної трансформації вищої педагогічної освіти у Польщі наприкінці ХХ століття.

Всебічний аналіз науково-педагогічних джерел з питань розвитку вищої педагогічної освіти Польщі дав підставу зробити висновок, що поштовхом до розвитку цієї проблематики став початок системних освітніх перетворень у

Республіці Польща, які актуалізували проблему перегляду змісту професійної підготовки педагогічних кадрів, пошук нових її форм, методів та засобів.

Для виразнення стану дослідженості проблеми розвитку вищої педагогічної освіти Польщі кінця XX – початку XXI століття опрацьовані джерела нами було згруповано за такими напрямками: дослідження тенденцій реформування сучасної вищої педагогічної освіти Польщі; дослідження організаційно-змістових аспектів професійної підготовки майбутніх учителів у сучасних вищих педагогічних закладах Польщі; компаративні дослідження розвитку вищої педагогічної освіти Польщі та України означеного періоду; праці, присвячені вивченню інноваційних процесів у сучасній педагогічній освіті.

Тенденції реформування сучасної вищої педагогічної освіти Польщі відображені у дослідженнях І. Шемпрух, А. Василюк, Т. Бжезіцького, В. Майборода, Я. Морітза, І. Нестеренко та ін. У них з'ясовано еволюційний характер цього процесу, доведено вплив на нього культурно-національних традицій і комплексу суспільно-політичних, соціально-економічних, внутрішніх та зовнішніх чинників.

У працях Я. Бельського, С. Деркач, Т. Левовицького, А. Мушинського, Р. Мушкети, Є. Нероби, Б. Сітарської, Л. Смірної висвітлюються організаційно-змістові аспекти професійної підготовки майбутніх учителів у сучасних вищих педагогічних закладах Польщі, визначаються теоретичні та методичні засади підвищення ефективності педагогічної діяльності вчителя стосовно вимог освітніх реформ у Польщі.

Компаративні дослідження В. Пасічника, У. Новацької, Г. Ніколаї, Є. Нероби, К. Біницької, О. Кучая та ін. присвячені аналізу сучасних систем освіти України та Польщі, виокремленню концептуальних принципів їх реформування, визначенню напрямів українсько-польського співробітництва щодо впровадження освітніх інновацій.

У дослідженнях О. Дубасенюк, Т. Зевченко, Н. Махині, О. Пономарьова та ін., присвячених вивченню інноваційних процесів у сучасній педагогічній освіті увиразнено низку обставин, що зумовлюють необхідність інноваційної спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства загалом; доведено, що ефективність інноваційного процесу залежить від чітко окреслених нормативних вимог щодо запровадження освітніх новацій, визначення науково-методичних та організаційних умов, готовності суб'єктів освіти до інноваційного пошуку.

Аналіз наукових підходів до трактування понять «інновація», «педагогічна інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» дав підстави стверджувати, що вони близькі за змістом, але не тотожні.

В контексті проблематики нашого дослідження поняття «інноваційний процес» трактуємо як системний перехід до якісно іншого стану, що охоплює інноваційну діяльність, як інструмент реалізації та інновації як його кінцевий результат.

Наголошено, що інноваційні процеси в системі вітчизняної педагогічної освіти зумовлюють глобальні системні теоретично-практичні зміни у: науково-педагогічній думці (нові освітні філософія та концепції в науках, причетних до

педагогіки); структурі педагогічної освіти; виборі стратегії реформування освіти на державному рівні (з урахуванням національних та суспільних інтересів); чинних навчальних програмах і навчально-виховних методах (технологіях).

Підкреслено, що інноваційні процеси в освіті сприяють не тільки виконанню держзамовлення в освіті, а й залученості суб'єктів навчально-виховного процесу до формування завдань і змісту освіти; переходу від авторитаризму до партнерства, від функціонально-ієрархічних зв'язків до рівноправних взаємовигідних відносин.

Нами проаналізовано суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні умови системної трансформації вищої педагогічної освіти у Польщі наприкінці ХХ століття.

Вказано, що на цей процес мали вплив: крах тодішнього соціалістичного суспільно-політичного устрою та спричинені ним кризи економіки і суспільних відносин. Перехід від пострадянської авторитарної до демократичної європейської держави зумовив кардинально інший підхід до розв'язання проблеми підготовки вчителів, визначаючи її справою державної ваги в економічній, культурній та моральній реконструкціях суспільства. Цей підхід передбачає не тільки нову структуру загальної освіти, а й радикальні зміни характеру і сфери професійних обов'язків учителя в період трансформації суспільного устрою та процесів інтеграції і глобалізації у світі.

У другому розділі **«Розвиток вищої педагогічної освіти Польщі в контексті євроінтеграційних інноваційних процесів(кінець ХХ – початок ХХІ століття)»** охарактеризовано нормативно-правове підґрунтя інноваційних процесів, їх змістові аспекти у вищій педагогічній освіті Польщі кінця ХХ – початку ХХІ століття та окреслено можливості використання польського досвіду модернізації змісту вищої освіти в Україні.

Нами проаналізовано :

- низку *міжнародних* (резолуції Єврокомісії «Про розвиток неперервної освіти», «План дій щодо розвитку професійних умінь та професійної мобільності», у Болонській та Копенгагенській деклараціях такі програми й документи, як «Резолюція Європейського парламенту щодо підвищення якості підготовки вчителів» (23 вересня 2008 року), «Висновки Ради Європейського Союзу щодо підвищення ефективності підготовки вчителів» (травень 2014 року), а також численні освітні програми Європейської комісії та Ради Європейського Союзу: «Роль університетів у Європі знань» (2003 р.); «Мобілізація інтелекту Європи: забезпечення повноцінного внеску європейських університетів у реалізацію Лісабонської стратегії» (2005 р.); «Порядок денний для університетів: модернізація освіти, наукової та інноваційної діяльності» (2006 р.); «Модернізація університетів для забезпечення конкурентоспроможності Європи в умовах глобальної економіки» (2007 р.); «Інтернаціоналізація вищої освіти» (2010 р.) *та національних освітніх документів* (Закон «Про вищу освіту» (2005 р., 2011 р.), Розпорядження Міністра науки Польщі від 5 жовтня 2011 року, що стосується умов проведення навчання на окремому напрямі та рівні; від 2 листопада 2011 року, що стосується Державних рамок кваліфікацій для вищої освіти; опису результатів навчання для кваліфікацій першого та другого ступенів

восьми окремих галузей освіти; від 4 листопада 2011 року, в якому описуються взірцеві результати навчання; наведені приклади описів результатів навчання першого та другого рівнів навчання для п'яти обраних напрямів підготовки, таких як: педагогіка, філософія, математика, інструменталістика та електроніка загальноакадемічного профілю від 17 січня 2011 року, що стосується освітніх стандартів для підготовки вчителів). Їх аналіз дав змогу визначити основні орієнтири адаптації вищої педагогічної освіти Польщі до європейських освітніх вимог:

- перехід до трирівневої системи вищої освіти (Licencjat (BA, бакалавр) – Magister (MA, MSc, магістр) – Доктор філософії (PhD), що надає широкі можливості для планування навчання;

- підвищення доступності (визнання атестатів середньої освіти різних країн, навчання англійською мовою та ін.), мобільності (впровадження трансферної кредитної системи ECTS, міжнародні проекти) та гнучкості (підготовка вчителів для різних типів шкіл, можливість отримання другої кваліфікації, різні форми підвищення кваліфікації) системи вищої педагогічної освіти;

- створення ефективного контролю якості вищої освіти (незалежність Державної Акредитаційної Комісії, самоуправління, законодавча підтримка), відповідно до вимог міжнародних стандартів;

- застосування мультимедійних та комп'ютерно-інформаційних технологій.

На основі аналізу нової редакції Закону «Про вищу освіту» (2011 р.), виокремлено низку важливих змін, які значною мірою вплинули на модернізацію вищої педагогічної освіти:

- запровадження Державних рамок кваліфікацій дає змогу навчальним закладам самостійно створювати напрями підготовки та укладати до них навчальні програми. Віднині університети не повинні дотримуватися жорсткого списку із 118 напрямів підготовки, затверджених Міністерством науки, а створювати свої власні задля забезпечення потреб ринку праці;

- здійснення моніторингу кар'єрного шляху випускників;

- спроба найкращих відділів отримати статус провідних державних наукових центрів (Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących – KNÓW) на 5 років. Таким чином, вони можуть отримати підвищені гранти, їх працівники одержати допомогу, а докторанти – підвищену стипендію;

- магістерські та докторські ступені, отримані у державах-членах ЄС чи у державах-учасниках Організації економічного співробітництва та розвитку, не потребуватимуть проходження процедури нострифікації.

Акцентовано на тому, що прийняття нового Закону «Про вищу освіту» (2011 р.) стало початком створення та запровадження абсолютно нового стандарту педагогічної освіти, як нормативного документа, спрямованого на стандартизацію змісту професійної підготовки вчителів у Польщі, завдяки якому відбулися такі зміни у вищій педагогічній освіті як:

- запровадження профілізації до навчального процесу;
- скасування свідоцтва про закінчення докторських студій;
- визначення мінімального терміну навчання для першого рівня навчання, для інших рівнів – мінімальної кількості кредитів;

- запровадження оплати за навчання на другому напрямі підготовки; створення та запровадження Державних рамок кваліфікацій;
- надання спеціального статусу провідних державних наукових центрів (KNÓW) найкращим навчальним закладам;
- скасування процедури проходження нострифікації для магістерських і докторських ступенів, отриманих у державах-членах ЄС та у державах-учасниках Організації економічної співпраці та розвитку.

Наголошено на організаційних, змістових та методологічних трансформаціях у освітньому процесі педагогічних вишів здійснених для формування нового вчителя за єдиною європейською системою вартостей, базовими серед яких стали демократія, свобода, толерантність, справедливість, солідарність. Адже введення в дію демократичних механізмів в освіті Польщі спричинило пошук академічною спільнотою ціннісних орієнтирів, які б узгоджувалися з національними та європейськими пріоритетами, поєднували традиційні погляди на підготовку вчителя та нові світові тенденції освітнього простору. Ідеї гуманізму та людиноцентризму стали важливим здобутком виховної практики та необхідним світоглядно-вартісним підґрунтям розвитку педагогічної освіти.

Важливою передумовою становлення професіоналізму у педагогічних закладах Польщі стало усвідомлення студентами духовних, естетичних цінностей, які складають головну мету існування сучасної людини, для якої наука і технологія має бути лише засобами. Абсолютні, дещо забуті, вартості почали відроджуватись і оновлюватись. До них відносять гідність людини, любов до ближніх, гармонію з природою, посилення людяності, справедливості в економічному, громадському житті, визнання і повага загальнолюдських цінностей, увага до людей та їх вибору. Йдеться про гуманізацію педагогічної освіти.

На основі аналізу польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти було запропоновано практичні рекомендації щодо використання позитивного досвіду Польщі при здійсненні модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні, вихідними положеннями яких є: врахування міжнародних інтеграційних процесів; дотримання ступеневості та поетапності у підготовці педагогів; автономія та академічна свобода педагогічних вишів; пошук можливостей для академічних обмінів студентами; удосконалення змісту, форм та методів педагогічної освіти на основі компетентнісного підходу; інтеграція навчального процесу і наукового пошуку.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено наукову проблему розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі кінця ХХ – початку ХХІ століття і окреслено перспективи використання позитивного польського досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні, що, своєю чергою, дало підстави для таких загальних висновків.

1. У ході аналізу наукових досліджень з проблеми розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі кінця XX – початку XXI століття встановлено, що вона, зважаючи на актуальність, була предметом багатьох наукових досліджень. Різним аспектам означеної проблеми присвячені праці як вітчизняних, так і польських науковців. Усі опрацьовані нами публікації умовно було поділено на чотири напрями: дослідження тенденцій реформування сучасної вищої педагогічної освіти Польщі (А. Василюк, В. Майборода, Я. Морітз, І. Нестеренко, І. Шемпрух та ін.); дослідження організаційно-змістових аспектів професійної підготовки майбутніх учителів у сучасних вищих педагогічних закладах Польщі (Я. Бельський, С. Деркач, Т. Левовицький, А. Мушинський, Р. Мушкета, Є. Нероба, Б. Сітарська, Л. Смірнова); компаративні дослідження розвитку вищої педагогічної освіти Польщі та України означеного періоду (Ф. Андрушкевич, К. Біницька, І. Ковчина, С. Когут, О. Кучай, У. Новацька, Г. Ніколаї, Є. Нероба, В. Пасічник та ін.); праці, присвячені вивченню інноваційних процесів у сучасній педагогічній освіті (О. Дубасенюк, Т. Зевченко, Н. Махиня, О. Пономарьов та ін.). Проте проведений огляд широкого кола наукових розвідок із досліджуваної проблеми як українських, так і польських дослідників засвідчив наявність численних праць, присвячених розвитку вищої педагогічної освіти Польщі кінця XX – початку XXI століття, тобто доволі високий ступінь наукової розробки означених питань, простежується відсутність цілісних досліджень розвитку інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі в означений період. А, відтак, означена проблематика потребує ґрунтовного вивчення.

2. На основі вивчення наукових джерел проаналізовано сутність понять «інновація», «педагогічна інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес». Доведено, що у науково-педагогічному дискурсі дані поняття характеризуються поліаспектністю підходів до тлумачення їхньої сутності. Зокрема, вони трактуються як форма, процес і результат змін в освітній практиці.

Встановлено, що поняття «інновація», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» близькі за змістом, але не тотожні. Перше поняття увиразнює не стільки створення й поширення нововведень, скільки зумовлені ним зміни у способах діяльності, стилях мислення тобто є результатом інноваційної діяльності й інноваційних процесів; друге передбачає новітні зміни у формах, методах, засобах здійснення певної діяльності, тобто є інструментарієм інноваційного процесу; а третє пов'язане із системним переходом до якісно іншого стану й охоплює як інноваційну діяльність як інструмент реалізації, так й інновації як кінцевий результат.

Розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі визначаємо як системний комплексний процес модернізації вищої педагогічної освіти шляхом упровадження євроінтеграційних змін у систему підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти Польщі.

3. У ході дослідження встановлено, що системна трансформації вищої педагогічної освіти у Польщі кінця XX – початку XXI століття залежали від низки умов:

– *суспільно-політичних*: вихід Польщі з Варшавського договору і вступ до НАТО;

– *соціально-економічних*: зміни економіки і ринку праці; діяльність професійних спілок педагогічних працівників;

– *культурних*: система моральних цінностей, сформована під впливом католицької церкви та ідеологічних державних структур; європейські інтеграційні тенденції децентралізації управління та усупільнення освіти.

Акцентовано на тому, що перехід Польщі від пострадянської авторитарної до демократичної європейської держави зумовив кардинально інший підхід до розв'язання проблеми підготовки вчителів, визначаючи її справою державної ваги в економічній, культурній та моральній реконструкціях суспільства. Цей підхід передбачає не тільки нову структуру загальної освіти, а й радикальні зміни характеру і сфери професійних обов'язків учителя в період трансформації суспільного устрою та процесів інтеграції і глобалізації у світі.

4. Аналіз документів міжнародних організацій, які заклали концептуальні, нормативні основи інтеграції в рамках Європейського простору вищої педагогічної освіти Польщі, засвідчив, що в них визначено провідні ідеї її модернізації (європеїзація змісту освіти, полікультурність, інтернаціоналізація, інтердисциплінарність, гнучкість, інформаційно-комунікаційна технологізація, встановлення більш тісного зв'язку між змістом педагогічної та шкільної освіти тощо). У дослідженні окреслено пріоритетні напрями інноваційних змін у змісті підготовки та професійному розвитку педагогів (досягнення більш високих навчальних результатів; реструктуризація навчального процесу; розвиток позакласної роботи (як у рамках школи, так і поза нею), взаємодія з широким колом соціальних партнерів; інтеграція ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) в усі сфери професійної діяльності; зростаюча професіоналізація діяльності вчителя та індивідуальна відповідальність за свій фаховий розвиток).

5. Аналіз основних результатів інтеграції системи вищої педагогічної освіти Польщі в європейський освітній простір засвідчив як складність її трансформаційних процесів, так і суттєві здобутки у реформуванні, що дає підстави окреслити перспективи використання позитивного польського досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні:

– європеїзація педагогічної освіти шляхом упровадження європейських освітніх стандартів у зміст вищої педагогічної освіти;

– децентралізація управління системою педагогічної освіти, надання автономії вищим педагогічним навчальним закладам;

– удосконалення ступеневої підготовки педагогічних кадрів у вищих педагогічних навчальних закладах шляхом унормування нормативно-законодавчої бази;

– впровадження компетентісного підходу в процес підготовки майбутніх вчителів;

– збільшення у навчальних планах кількості годин на викладання навчальних курсів професійно-практичної підготовки;

– підвищення ролі практичного навчання у системі підготовки педагогічних кадрів;

– надання пріоритетності у виборі форм і методів навчання проблемно-проектно-орієнтованим з використанням інтернет-технологій та засобів;

– надання пріоритетності самостійній діяльності студентів, залучення їх до науково-дослідної роботи;

– надання кожному студенту права і реальної можливості вибору індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням власних інтересів, здібностей, прагнень та потреб;

– стимулювання мобільності викладачів і студентів вищих педагогічних закладів освіти з метою вивчення і творчого використання передового педагогічного досвіду.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що сукупність одержаних наукових висновків і практичних рекомендацій мають важливе значення для подальшого розвитку теорії та історії педагогіки і можуть бути використані у підготовці педагогічних кадрів в Україні з урахуванням особливостей вітчизняної системи освіти.

Отримані результати не є вичерпними. Перспективними напрямками для подальших досліджень системи педагогічної освіти Польщі можуть бути: система оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах інтеграції педагогічної освіти Польщі до європейського простору вищої освіти; застосування інноваційних інформаційних і телекомунікаційних технологій навчання у підготовці педагогічних кадрів Польщі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Янісів Ю. О. Діалектика традицій та інновацій в сучасній освіті / Ю. О. Янісів // Гуманітарний вісник Київського національного університету. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 28. – С. 388 – 393.

2. Янісів Ю. О. Природа і сутність сучасних освітніх інновацій / Ю. О. Янісів // Директор школи, ліцею, гімназії : Всеукраїнський науково-практичний журнал. – № 1. – К., 2013. – С. 25 – 29.

3. Янісів Ю. О. Поняття та завдання «інноваційного розвитку освіти» / Ю. О. Янісів // Молодь і ринок – 2014. – № 4. – С. 155 – 159.

4. Янісів Ю. О. Впровадження інновацій в українську освіту / Ю. О. Янісів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – № 37. – Запоріжжя, 2014. – С. 456 – 461.

5. Янісів Ю. О. Компетентісний підхід у змісті професійної підготовки вчителів у Польщі / Ю. О. Янісів // Молодь і ринок. – 2016. – № 6. – С. 128 – 132.

6. Янісів Ю. О. Модернізація змісту вищої педагогічної освіти Польщі на початку ХХІ століття / Ю. О. Янісів // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип. LXXIV. – Херсон, 2016. – С. 86 – 91.

7. Янісів Ю. О. Ціннісні орієнтири вищої педагогічної освіти Польщі в період трансформацій / Ю. О. Янісів // Молодь і ринок. – 2017. – № 1. – С. 159 – 163.

8. Янісів Ю. О. Напрями інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті / Ю. О. Янісів // Теоретична і дидактична філологія. Серія : Педагогіка. – № 24. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – С. 259 – 268.

9. Янісів Ю. О. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Польщі / Ю. О. Янісів // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія : Педагогічні науки: Реалії та перспективи. – № 57. – К : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 239 – 246.

Статті у міжнародних фахових наукових виданнях

10. Yanisiv Y. The legal basis for innovative changes in the higher pedagogical education in Poland (the end of XX- the beginning of XXI century) / Janisiv.J // Kelm. – Lodz, 2016. – № 4. – С. 85 – 95.

11. Янісів Ю. О. Адаптація вищої педагогічної школи Польщі до європейських освітніх вимог / Ю. О. Янісів // Zbiór artykułów naukowych. Aktualne naukowe problemy, 30.03.2016 – 31.03.2016 р. – Warszawa, 2016. – С. 72 – 75.

Матеріали науково-практичних конференцій

12. Янісів Ю. О. Основні засади модернізації професійної підготовки вчителів у Польщі на початку XXI століття / Ю. О. Янісів // Scientific research priorities-2017: theoretical and practical value. – Nowy Sacz, 2017. – С. 57 – 58.

13. Янісів Ю. О. Періодизація розвитку вищої педагогічної освіти Польщі кінця XX – на початку XXI століття / Ю. О. Янісів // VI Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej: «Osobowość, Społeczeństwo, Polityka». – Lublin, 2017. – С. 208 – 211.

14. Янісів Ю. О. Інноваційні зміни у змісті вищої педагогічної освіти в Польщі наприкінці XX століття / Ю. О. Янісів // Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті, 29-30 березня 2018 року. – Ченстохова – Ужгород – Дрогобич, 2018. – С. 397 – 400.

15. Янісів Ю. О. Сутність поняття «інноваційний процес» у педагогічних дослідженнях / Ю. О. Янісів // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2018). – Харків, 2018. – С. 10 – 14.

АНОТАЦІЇ

Янісів Ю. О. Розвиток інноваційних процесів у вищій педагогічній освіті Польщі (кінець XX – початок XXI століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2018.

У дисертаційному дослідженні здійснено ґрунтовний аналіз наукових джерел, на підставі якого виокремлено напрями наукової розробки означеної проблеми: дослідження тенденцій реформування сучасної вищої педагогічної освіти Польщі; дослідження організаційно-змістових аспектів професійної підготовки майбутніх учителів у сучасних вищих педагогічних закладах Польщі;

компаративні дослідження розвитку вищої педагогічної освіти Польщі та України означеного періоду; праці, присвячені вивченню інноваційних процесів у сучасній педагогічній освіті.

Визначено перспективи використання позитивного польського досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах розвитку інноваційних процесів в Україні: європеїзація педагогічної освіти шляхом упровадження європейських освітніх стандартів у зміст вищої педагогічної освіти; децентралізація управління системою педагогічної освіти, надання автономії вищим педагогічним навчальним закладам; удосконалення ступеневої підготовки педагогічних кадрів у вищих педагогічних навчальних закладах шляхом унормування нормативно-законодавчої бази; впровадження компетентісного підходу в процес підготовки майбутніх вчителів; збільшення у навчальних планах кількості годин на викладання навчальних курсів професійно-практичної підготовки; підвищення ролі практичного навчання у системі підготовки педагогічних кадрів; надання пріоритетності у виборі форм і методів навчання проблемно-проектно-орієнтованим з використанням інтернет-технологій та засобів; надання пріоритетності самостійній діяльності студентів, залучення їх до науково-дослідної роботи; надання кожному студенту права і реальної можливості вибору індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням власних інтересів, здібностей, прагнень та потреб; стимулювання мобільності викладачів і студентів вищих педагогічних закладів освіти з метою вивчення і творчого використання передового педагогічного досвіду.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес, вища педагогічна освіта Польщі, європейські освітні стандарти.

Янисив Ю. А. Развитие инновационных процессов в высшем педагогическом образовании Польши (конец XX – начало XXI века). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2018.

В диссертационном исследовании нами был осуществлен обстоятельный анализ научных источников, на основании которого выделено несколько направлений научной разработки отмеченной проблемы: исследование тенденций реформирования современного высшего педагогического образования Польши; исследование организационно-смысловых аспектов профессиональной подготовки будущих учителей в современных высших педагогических заведениях Польши; компаративные исследования развития высшего педагогического образования Польши и Украины отмеченного периода; труды, посвященные изучению инновационных процессов в современном педагогическом образовании.

Установлено, что понятие «инновация», «инновационная деятельность» и «инновационный процесс» близки по содержанию, но не тождественные. Первое понятие подчеркивает не столько создание и распространение нововведений,

сколько predetermined им изменения в способах деятельности, стилях мышления, то есть является результатом инновационной деятельности и инновационных процессов; второе предусматривает новейшие изменения в формах, методах, средствах осуществления определенной деятельности; а третье связано с системным переходом к качественно другому состоянию и охватывает как инновационную деятельность и как инструмент реализации так и инновации как конечный результат.

Выделены ведущие идеи модернизации высшего педагогического образования Польши (европеизация содержания образования, поликультурность, интернационализация, интердисциплинарность, гибкость, В исследовании показаны приоритетные направления инновационных изменений в содержании подготовки и профессиональном развитии педагогов (достижение высших учебных результатов; реструктуризация учебного процесса; развитие внеклассной работы, взаимодействие с широким кругом социальных партнеров; интеграция ИКТ во все сферы профессиональной деятельности; растущая профессионализация деятельности учителя и индивидуальная ответственность за свое профессиональное развитие).

Определенно перспективы использования позитивного польского опыта профессиональной подготовки будущих педагогов в условиях развития инновационных процессов в Украине: европеизация педагогического образования путем внедрения европейских образовательных стандартов в содержание высшего педагогического образования; децентрализация управления системой педагогического образования, предоставления автономии высшим педагогическим учебным заведениям; усовершенствование степенной подготовки педагогических кадров в высших педагогических учебных заведениях путем нормирования нормативно-законодательной базы; внедрение компетентного подхода в процесс подготовки будущих учителей; увеличение в учебных планах количества часов на преподавание учебных курсов профессионально-практической подготовки; повышение роли практического обучения в системе подготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационный процесс, высшее педагогическое образование Польши, европейские образовательные стандарты.

Yanisiv I. O. The development of innovative processes in higher pedagogical education in Poland (the end of XX -the beginning of XXI century) – On rights of a manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from speciality 13.00.01 - general pedagogics and history of pedagogics. – National Dragomanov Pedagogical University. - Kyiv, 2018.

In this scientific work we have carried out the analysis of scientific sources on the basis of which highlighted several areas of scientific development of this problem: a study of trends in the reformation of modern higher pedagogical education of Poland; research of organizational-substantial aspects of professional training of future teachers in modern higher educational institutions of Poland; the comparative study of the

development of higher pedagogical education in Poland and Ukraine in stipulated period; the works devoted to studying of innovative processes in modern pedagogical education.

It is established that the concept of «innovation», «innovative activity» and «innovative process» are close in meaning but not identical. The first concept emphasizes not so much the creation and dissemination of innovations, but how the resulting changes in ways of working and thinking styles that is the result of innovative activities and innovation processes; the second involves changes in the forms, methods, means of implementation of certain activities, i.e. the instrumentation of the innovation process; and the third is associated with the system transition to a qualitatively different state and covers innovation activities, as a tool of implementation and innovation as the end of the result.

It is justified socio-political, socio-economic and cultural conditions of systemic transformation of the higher pedagogical education in Poland in the late XX – early XXI century: the release of Poland from the Warsaw Pact and accession to NATO; among socio-economic: changes in the economy and labor market; the activities of professional unions of educational workers; among culture: a system of moral values formed under the influence of the Catholic Church and the ideological state structures; european integration trends of decentralizing the management and socialization of education.

It is determined the basic idea of modernization of higher pedagogical education of Poland (the Europeanization of the content of education, multiculturalism, internationalization, interdisciplinarity, flexibility, ICT organization, establishing a closer link between the content of pedagogical and school education, etc.). The study defined the priority directions of innovative changes in the content of preparation and professional development of teachers (achieving higher learning outcomes; the development of extracurricular activities; the interaction with a wide range of social partners; the growing professionalization of the activities of teachers and individual responsibility for their professional development).

It is defined the prospects for the positive use of the Polish experience of professional training of future teachers in the conditions of innovative processes development in Ukraine: Europeanization of teacher education through the introduction of European educational standards in the content of higher pedagogical education; the decentralization of the management of the system of pedagogical education, autonomy of higher educational institutions; the improvement of multi-level training of pedagogical personnel in higher educational institutions through the regulation of normative-legal base; the increase in curriculum hours for teaching vocational practical training; the enhancing role of practical training in the system of teacher training; giving priority of independent work of students, their involvement in the research work; providing each student the rights and the real possibilities of choice of an individual educational trajectory taking into account its own interests, abilities, aspirations and needs.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative process, the higher pedagogical education in Poland, European educational standards.